

lyesül. A kórházi történetek sorjázásában (*Empátia, Fohász, Az új beteg, Eszembe jut majd az is*) megfigyelhetjük a kiszolgáltatottság okozta elmozdulásokat, s a betegek sajátos gondolatvilágát.

Régi témaként bukkannak fel az albérlőtörténetek, amelyek kivétel nélkül disszonáns, néhol groteszkbe átcsapó hangon tudósítanak az általában egyedülálló, munkájukat (és életkedvüket) veszített, magukkal és a világgal meghasonlott antihősökről. Ilyen az *Őszikék* Rác Lajos, aki abbéli félelmében, hogy főbérlője felmond neki, a temetőből vett virágcsokorral próbál jóindulatot kicsikarni magának. Pechjére a huzat bevágja az ablakot, a házínéni macskáját a mélybe taszítva. Szegi, az ingyenélő (édesanyja tartja el) hasonlóan perifériás jelenség; egyetlen szórakozása, hogy a színházlátogató közönségen sósavas fecskendővel vesz elégtételt az őt ért vélt vagy valós sérelmekért (*Savas eső*).

A *Szabadulni* című elbeszélés két hajléktalanjának története a kötet egyik kiemelkedő darabja. Az egymásra utaltságot, a kiszolgáltatottságot, az úr-szolga viszony illetén torz megjelenését megrázó egyszerűséggel ábrázolja Tar. Itt is szembetűnő a zárlatos befejezés; más kérdés, hogy nem esik túlzottan nehezünkre elképzelni, milyen relációk mentén halad majd a közös fürdés (a sikertelen szökési kísérletet követően).

Az elfajzás, elállatiasodás motívuma mind gyakoribb jellemzője a Tar-szövegeknek. Korai műveiben még ritkának mondható, ám utolsó két könyvében (*A térkép szélén, Az alku*) egyre nagyobb szerepet kap.

Tar Sándor új kötete nem tartozik a könnyed, felhőtlen szórakozást nyújtó olvasmányok közé. Pedig azt az országot mutatja be nekünk, amelyben élünk. Csakhogy arról a másiktól, amiről ő beszél elfogultság, üres póz, pátosz nélkül, mégis határozott írói céllal (és eredménytel), nem mindig veszünk szívesen tudomást.

SÜTŐ CSABA ANDRÁS

(*Noran Kiadó, Budapest, 2004,*
288 oldal, 2200 Ft)

TÓTH ERZSÉBET:

Rossz környék

A „rossz környék”, melynek jelentéstartalma magában foglalja az én és az azt körülvevő valóság inkompatibilitását, értékellentétét, különös titulus – hiszen a környezetet az abban élő emberek és hozadékaik alkotják, mégis az így megjelölt tér az egyes ember számára mindig különbözik önmaga értékétől, mivel az egyén tudata nem aposztrofálhatja „rosszkörnyék-alkotóelemnek” önmagát. Ezzel az ellentmondással

együtt mindenesetre olyan létezési területet jelöl, ahol a pozitív pólust a megnevezést használó beszélő környezetéhez mért értéktöbblete, a negatívát a beszélőnek a környezetével alkotott oppozíciója, s annak következménye, a méltó lét ellehetetlenülése, a helytalálás hiánya felett érzett keserűség foglalja el.

Tóth Erzsébet új kötete ez utóbbi köré szerveződik, s magától értetődő a kérdés: mi is számít a költő számára rossz környéknek?

Mindenekelőtt a város, ahol „túl közel van egymáshoz / Rózsadomb és Keleti pályaudvar”, ahol „a szegények szaga erősebb a hányingert keltő / szálnalmas parfümökénél”, ahol mindennapos, hogy „valaki fázik, / verejtékétől fejéhez fagy a haja, / és megáll a szíve a szívtelenségtől”; a város, amelyet „a gigantikus képmutatás, / a digitális szemét, közöny, bukás” borít el.

De rossz környék maga a földgolyó is, amely bevásárlóközponttá változott, és már arra sem alkalmas, hogy a halál színtere legyen („hadd legyenek ott, az úrpiszokban, / ezen a földön nem lennék már porom se, / a föld már nem elég halálnak”).

Élhetetlen a kor is, amelyben fo-házkodni kell, hogy „csak annyi hő maradjon, / amennyi a papírra jut a kéz melegéből”, és amelyben csupán a szomorú konzekvencia vonható le: „olyasmit tudok, amire nincs igény. / Amire igény van, arra nekem nincs igényem”. Ebben az időben és tér-

ben a költői lét világa is egy apokaliptikus utáni univerzum képét mutatja: „Egy költő hallgat inkább. / Vagy hatalmas szegycsont von a fejére, mint én”; „Alkotás? / Gyöngyeidet a disznók elé, és kész.”

A város, a világ és a korszak ott-hontalansága a belső terek lakhatatlanságával párosul – lehetetlen élni abban a magánytérben, ahol „otthonos szürkület zuhan agyadra, / órákig ülsz mozdulatlan, magad elé nézve, átadod / magad a tömény semminek”.

Tóth Erzsébet új kötetében a huszonegyedik századi lét, a rideg földgolyó, a pusztuló város, a kiüresedett költői lét, a magány, a szerelem romjai felett futkos, levegővel a talpai alatt, dudorászva: „viszem szétrombolva e gyönyörű / mintát sokáig, apró lábaimon ezt szaladom tovább” – és beleszaladja egészen a szívünkbe.

A „rossz környék” keserű ítéletén, a halállelőtti, kiürült és vegetatív állapot lemondó megfogalmazásán túl azonban átüt a verseken a flörtölő, a kíváncsi vagy durcás kislány, a fenyegető-incselkedő („úgy nézem, orgonák fognak nyílani nélküled / a szokásos időben, meg fogod ezt még bánni”), önmagán és önnön szenvedésén kíméletlen és pontos ítéletekkel, ironikusan eltréfáló („mert vonzalmaimban / se istent, se embert nem ismerek / a legtöbb bajt vonzalmaim hozzák rám”) Tóth Erzsébet is – az érett költő és az örökre beérett-

len nő, aki mérhetetlenül vonzó, mert mérhetetlenül őszinte.

A minden területén („csak rossz környéket ismerek”) ellehetetlenülő élet feletti fájdalom, a szomorú legyintéseként levont szigorú ítéletek, a szociális érzékenység, a keserűvidám kacsintások, kínlódo önvallo-mások, gyönyörű metaforák, nyelvi pengeél-táncok (de hiszen egyedül ott van tétje a táncnak, a tánc ott az igazán szép, ott az igazi!), a hétköz-napi beszédfordulatok, az indokolt-ság iskoláján nevelődött vendégszö-veg-alkalmazás ecsetvonásaival alko-tott önarc képen átszűrte világot tár elénk Tóth Erzsébet új kötete, amely voltaképpen tárgyilagos szemlése a „rossz környéknek”, az élhetetlen te-reknek, és ha olykor dacosan vagy könnyesen villan is a költőszem, és durcás vádmondatok csattannak is a belenyugvó főhajtás csendjébe, „nincs abban semmi hisztéria, / csak meg-adás van: elvégeztem”.

HORVÁTH ORSOLYA

(Kortárs Kiadó, Budapest, 2004,
72 oldal, 1400 Ft)

TURCZI ISTVÁN:

Hívásra szól a csönd

Csak úgy „gyűrűzik a lét perisztalti-kája” Turczi István huszonöt év válo-gott verseit tartalmazó kötetében.

S micsoda huszonöt év volt ez! Akár duplán is számítható. Ezt az időt próbálja befogni, kimondani lélek-mélytengerekben kutakodva és a ra-cionalitás mozaikdarabkáit illeszt-getve a költő, aki korábbi tíz verses-könyvének legfontosabb opusait nem (feltétlenül) időrendbe szedte, hanem töredékességében és tovább-írhatóságában is teljességélményt kí-náló költészete belső logikája szerint rendszerezte.

A gyűjteményes kötet elején egy fiatalember Szentjóni Szabó olvasá-sa közben első borotválkozására em-lékezik („penge hessenése / majd-nem-férfi-arc”; „kétség, elszánt / mozdulatok a fültől / érzéki kerülők-kel / le egészen a gégetőig // elmet-szett indulatok”). Finom áthallás: a borotva metszette apró seb és a majdnem-lemetszett fejű jakobinus – ám ez még csak játék, játékkalál-lal való incselkedés, s a villanyborotva választásának komfortja vagy kom-promisszuma is szereppróba. Az *Álom utáni beszéd* lírai énje viszont temetésekre jár, s az ironizáló hang valamit leplez – talán a megrendülé-sen való meglepődést, annak a meg-tapasztalását, érzékvé válását, hogy mások halála rákopírozódik saját sorsunkra, mintegy megelőlegezi azt. Ez már valóságos, megélt, meg-értett (?) viszony az elmúláshoz. A felkelés egyre „keservesebb”, a reggeleknek monoton koreográfiája van: „a villanyborotva zümmögése, a vizezési ingerek. / Tükörbe nézek: